

Uluslararası Dostluk Konseyi
(Council of International Fellowship-CIF)

Uluslararası Mesleki Değişim Programı
(International Professional Exchange Program)

Bireysel Katılım Raporu

(Individual Participation Report)

-Türkiye'den Gönderilen Katılımcılar için-
-For participants from Türkiye-

IPEP Programının Başlangıç ve Bitiş Tarihleri
(Start and End Dates of the IPEP Programme)
03/04/2024 – 19/04/2024

Katılımcı Bilgileri:
(Participant Information)

Adı Soyadı/Name Surname: Batuhan KOCAKAYA
E-posta/E-mai: bkocakaya09@gmail.com

Rapor Teslim Tarihi (Report Delivery Date):
31/07/2024

Abstract

As the Turkish participant of the IPEP 2024 Switzerland program, which started on 03.04.2024 and ended on 19.04.2024, we observed the intensive program; Switzerland's monetary system, the areas where the social work profession is practiced, vocational training models, and how social work education is given at universities. The program, which was completed with 8 participants from 7 different countries (Turkey, Estonia, Indonesia, Sierra Leone, India, Germany and Argentina), has become a program where people from different parts of the world and with different mother tongues come together under the roof of social work. The program has a special value in terms of people raised in different cultures sharing a common goal for a short time. In this process, in addition to gaining information about the field of social work, it is an opportunity for each participant to learn different cultures in a cultural sense. Regarding how social work is generally implemented in Switzerland; Thanks to Switzerland's developed economy and prosperity, the programs can be implemented more easily. The reason for this is of course the opportunities that the social state offers its citizens. When compared to Turkey; The low population of Switzerland and the high level of education of the population affect the general situation of the country. Switzerland has a population of over 8 million according to 2024 figures, and the fact that this population is not concentrated in a single city but spread throughout the country has facilitated the implementation of social service areas. During the program, issues such as children's homes, protected workplaces created for disabled individuals, medical social services, and how social service education is provided at universities were observed on site. The program offers a unique experience to see how our field is, as well as the opportunity to get to know a culture in a short time. The most important factor in getting to know Swiss culture is the families we stay in as guests. In general, the program is an enjoyable and unforgettable experience where new information is learned every day, as well as being intense.

Özet

03.04.2024 tarihinde başlayan ve 19.04.2024 tarihinde biten IPEP 2024 İsviçre programının Türkiye katılımcısı olarak yoğun geçen programda; İsviçre'nin para sistemi, sosyal hizmet mesleğinin icra edildiği alanları, mesleki eğitim modellerini, sosyal hizmet eğitiminin üniversitede nasıl verildiğini gözlemledik. 7 farklı ülkeden(Türkiye, Estonya, Endonezya, Sierra Leone, Hindistan, Almanya ve Arjantin) 8 katılımcı ile tamamlanan program dünyanın farklı yerlerinden gelmiş ve farklı ana dillere sahip insanların sosyal hizmet çatısı altında bulunduğu bir program olmuştur. Program farklı kültürlerde yetişmiş insanların kısa bir süre için ortak bir amacı paylaşmaları açısından ayrı bir değere sahiptir. Bu süreçte sosyal hizmet alanına dair bilgi edinmenin yanında kültürel anlamda her katılımcının farklı kültürleri öğrenebilmesi açısından fırsattır. Sosyal hizmetin İsviçre'de genel olarak nasıl uygulandığı konusunda ise; İsviçre'nin gelişmiş ekonomisi ve refahı sayesinde programlar daha kolay uygulanabilmektedir. Bunun sebebi pek tabii sosyal devletin vatandaşlarına sunduğu olanaklardır. Türkiye ile karşılaştırıldığında; İsviçre'nin nüfusunun az olması ve nüfusun eğitim seviyesinin yüksek

olması ülkenin genel durumunu etkilemektedir. İsviçre 2024 rakamları ile 8 milyon üzeri nüfusa sahiptir ki bu nüfusun tek bir şehirde toplanmayıp ülke geneline yayılmış olması sosyal hizmet alanlarının uygulanmasını kolaylaştırmıştır. Program sırasında çocuk evi, engelli bireyler için oluşturulmuş korumalı işyeri, tıbbi sosyal hizmet, sosyal hizmet eğitiminin üniversitelerde nasıl verildiği gibi konular yerinde gözlemlenmiştir. Program alanımızın nasıl olduğunu görmemiz için benzersiz bir deneyim sunduğu kadar, bir kültürü kısa süre içinde tanıyabilmemiz için de olanak vermektedir. İsviçre kültürünün tanınmasında en önemli faktör evinde misafir olarak kaldığımız ailelerdir. Genel olarak program; yoğun geçmesinin yanında her gün yeni bilgilerin öğrenildiği keyifli ve unutulmayacak bir deneyimdir.

İÇİNDEKİLER:

1. PROGRAM ÖNCESİ HAZIRLIK

- 1.1. Programa Katılmadan Önce Yapılan Hazırlıklar
- 1.2. İletişim ve Koordinasyon

2. PROGRAM SÜRECİ

- 2.1. Programın Genel İçeriği ve Hedefleri
- 2.2. Katılım Sağlanan Etkinlikler ve Atölyeler
- 2.3. Sunulan Öğrenim/Eğitim İçeriği
- 2.4. İşbirliği ve Ağ Oluşturma Olanakları
- 2.5. Kültürel Etkinlikler ve Ziyaretler

3. DENEYİM VE KAZANIMLAR

- 3.1. Mesleki Gelişim ve Yetenek Kazanımları
- 3.2. Kültürel ve Sosyal Deneyimler
- 3.3. Zorluklar ve Çözüm Yolları

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE GERİ BİLDİRİM

- 4.1. Programın Genel Değerlendirmesi
- 4.2. Olumlu ve Geliştirilebilecek Yönler
- 4.3. Gelecekteki Katılımcılara Tavsiyeler

1.PROGRAM ÖNCESİ HAZIRLIK

1.1 Programa Katılmadan Önce Yapılan Hazırlıklar

İsviçre programına katılacağımın belli olmasından sonra öncelikli olarak davet mektubu ve vize süreçleri ile ilgilendim. Vize süreçleri, maalesef normal pasaport sahibi olunca biraz sorunlu olduğunu duymuştum. Fakat vizeye başvurma sürecimde İsviçre Başkonsolosluğunun anlaşmış olduğu danışmanlık şirketinin umursamaz ve yanlış yönlendirmeleri sonucu vize başvuru randevusu sorunu yaşadım. Bunu ek ücret ödeyerek çözem de programın galiba en stresli zamanının bu olduğunu belirtebilirim.

1.2 İletişim ve Koordinasyon

Programın İsviçre ayağını yöneten Elizabeth ile mülakat yaptıktan sonra tarafıma davet mektubu ve kalacağım yerin adres ve kişi bilgileri gönderildi. Bu evraklar vize başvurusu için gerekli olan evraklardı. Bunların dışında programa 1 ay kala, 8 katılımcı ve İsviçre'deki program yetkilileri ile program işleyişi, gün gün ne yapılacağı, kişilerin beklentileri, özel gereksinimleri ve kişisel sağlık sorunları hakkında toplantı gerçekleştirildi.

Program sürecinde; programa katılan 2 üyenin haricinde kimsenin telefon kullanamaması sebebi ile kısmi olarak zorluk yaşadık. Çünkü İsviçre'nin neredeyse her yerinde ücretsiz internet bulunsa da bu internete bağlanmak için tanımlı bir hattın olması gerekiyor. Hat problemlerinden kaynaklı olan sorunu bazen bazı katılımcıların internetlerini paylaşması ile çözdük. Bunun dışında; ortak olarak kurmuş olduğumuz whatsapp grubu üzerinden o gün nerede buluşacaksak paylaşarak yaptık.

2. Program Süreci

2.1 Programın Genel İçeriği ve Hedefleri

Programın olacağı olan ülke İsviçre refahı, sosyal kalkınmışlığı, ekonomik gelişmişliği, kanunları ile gelişmiş olan bir ülkedir. Tabi ki ülkede olan sosyal hizmet programları da kaynak bulmanın kolay olması sebebi ile verimli bir şekilde sürdürülmektedir. Program genel içeriği yalnızca sosyal hizmet programlarına odaklı olmamakla beraber ülkenin eğitim ve politik sistemlerinin genel refah seviyesini ne kadar etkilediğini göstermektedir. Çünkü sosyal hizmet programları sürdürülebilmeleri için özel veya devletten maddi desteğe ihtiyaç duymaktadır. Ülkenin kaynaklarını etkin kullanması ile sosyal hizmet programlarına da pay ayırmak pek tabii kolay olmaktadır. Program sırasında hükümet ve özel kuruluşlar tarafından ayrılan bu payların nasıl etkin kullanıldığı, bu payların kimler tarafından kişilere veya kurumlara verildiği gösterilmiştir. Genel olarak bakıldığında ise; sosyal hizmet eğitiminin üniversitede nasıl verildiği, mezun olan sosyal hizmet uzmanlarının hangi alanlarda kariyer yapabildikleri, çocuk yuvası, huzurevi veya engelli rehabilitasyon merkezi gibi kurumların işleyişleri kurum ziyaretleri sırasında incelenmesi hedeflenmiştir.

2.1 Katılım Sağlanan Etkinlikler ve Atölyeler

Tiyatro: Program sırasında 8 katılımcının oynadığı tiyatro etkinliği planlanmıştır. Tiyatro kurgusu için İsviçreli tiyatro yönetmeni programa davet edilmiş ve 1 gün boyunca yönetmen hangi rolleri oynayabileceğimizi görmek için herkese farklı roller vermiştir.

Uygun rolleri seçen yönetmen 8 katılımcının 7 farklı dil konuşması sayesinde oyunu zenginleştirmiş ve tiyatroyu Türkçe, Almanca, Hintçe, Endonezce, adını öğrenemediğim bir Afrika dili, Estonca ve İspanyolca dillerinden parçalarla oynanmıştır. Tiyatro oyunun IPEP programının üyeleri ve ailelerinden oluşan yaklaşık 100 kişi izlemiştir. Oyun sırasında İsviçre'nin ünlü lezzetleri çikolatası ve Fondü isimli peyniri üzerinden komik sahneler oynanmıştır.

Isınma Oyunları: Çocuk terapisti, çocuklar ile İngilizcesi Ice Breaker isimli soğukluğu kıran ısınma oyunları oynatmıştır. Bu oyunlar sırasında kullandığı malzemelerden hepimize hediyeler vermiş ve oyunları çocuklarla çalışırken kullanabileceğimizi belirtmiştir.

Bahar şenlikleri: İsviçre'nin bahar başlangıcı şenliği ülkenin her yerinde kardan adam yaptıkları ulusal bir kutlamadır. Bunun için ülkenin kalabalık alanlarına gittiğinizde kısa mesafelerle kardan adam yakıldığını görebilirsiniz. Yakma başlamadan önce ise İsviçre'nin 26 kantonu kendi bölgelerine özgü meşhur yiyecek veya geleneksel kıyafetler ile Zürih'te insanları selamlayarak kardan adamların yakıldığı bölümlere geçerken 8 kişilik ekibimizden 4 kişi olarak etkinliğe katıldık. Fakat etkinlik fırtınanın çıkması sebebi ile yangın tehlikesi oluşabileceği öngörülmüş ve Zürih'te bahar etkinliği iptal edilmiştir.

2.3 Sunulan Öğrenim/Eğitim İçeriği

İsviçre'nin eğitim sistemi kişilerin yeteneklerine göre erken yaşta mesleki eğitim almalarına yöneliktir. Mesleki eğitim merkezine yaptığımız ziyaret sırasında kurum müdürü tarafından yapılan sunumda; üniversite eğitiminde kişileri uzun yıllar eğitmenin masraflı bir süreç olduğunu ve herkesin üniversite okumasına gerek olmadan sosyal hayatın içine, kazandıkları meslek becerisi ile katılmalarını planladıklarını belirtmiştir. Böylece hangi meslek grubundan ne kadar kişiye ihtiyaç varsa o kadar kişi uygun mesleklere yönlendirilmekte ve bu sayede işsizlik oranı çok düşük seviyelerde olmaktadır. Bunun yanında; mesleki eğitim ile kazanılan örneğin su tesisatçılığı gibi meslek gruplarının maaşları kişilerin refahını iyi bir şekilde devam ettirecek konumda olmaktadır. Lisans eğitiminin masraflı olduğundan bahsetmişken özellikle yüksek lisans ve doktora eğitimlerini ise çok az insanın yaptığını ve bu eğitimleri alanların özellikle akademik kariyer hedefinde olan kişiler tarafından yapıldığı aktarılmıştır. Doktor ve Mühendis gibi meslek gruplarını ise yabancı ülkelere insanları arasından seçtiklerini belirtmişlerdir.

2.4 İşbirliği ve Ağ Oluşturma Olanakları

Programın kişisel bazda en büyük faydasını belki de ağ oluşturma oluşturmaktadır. Öncelikle farklı ülkelere 7 kişi ile sosyal hizmet alanına ilişkin tartışma yapabiliyorsunuz ve onlarda olan iyi uygulamaları dinleme fırsatımız oldu. Yalnızca ekip üyeleri ile oluşturulan ağ yanında ziyaret edilen kurumlarda kurulan ilişkiler ile kişisel ağ oluşturmak mümkün. Ben Birleşmiş Milletler çalışanları ile yaptığımız toplantı sırasında 10 yıl Afganistan'da Sosyal Hizmet Uzmanı olarak çalışmış Sibyle Mani ile tanıştım ve göç alanı ile ilgili sorularımı kendisine sordum. Kendisi göç alanı ile ilgili herhangi bir sorum olması halinde kişisel numarasını ve mail adresini paylaştı ve Türkiye'ye döndüğümde tekrar kendisi ile iletişime geçtim.

Ziyaret edilen kurumların da yanında CIF üyeleri ile kişisel arkadaşlık kurma şansımız oldu. Örneğin başkent Bern'de yerel yönetimde çalışan Sosyal Hizmet Uzmanı Tobias boşta olduğumuz haftasonu etkinliklerini planladı ve IFRC kurumunda çalışan arkadaşı ile iletişime geçmemi sağladı. Program katılımcının ilgi duyduğu alanda kişisel kontaklar kurmaya ve gerektiğinde farklı iş olanakları açma potansiyelindedir.

Bunların yanında; İsviçre CIF üyelerinden veya 7 katılımcı ile oluşan bağ ileride herhangi bir konuda fikir alışverişi yapmamıza olanak sağlamaktadır.

2.5 Kültürel Etkinlikler ve Ziyaretler

Rigi: 06.04.2024 tarihinde Rigi dağına tırmanarak ekipçe Alp dağlarının manzarasını izledik. Rigi dağındaki gezi bittikten sonra interlaken gölünden vapurla Zürih'e döndük. Doğal güzellik olarak bir şey söylemem gerekirse İsviçre bu güzellikleri en iyi şekilde pazarlayan ülke olabilir. Ülkenin nüfusunun az olması sebebi ile kırsal alanlarda yaşam fazla olup nüfus ülke coğrafyasına yayılmıştır. Buda doğal olarak pek çok yerin eşit gelişmişliğini ve ulaşım olanaklarının kolay olması ile bu güzelliklerin iyi bir şekilde pazarlanabilmesine olanak sağlamaktadır.

Warchbrogg: Engelli bireylerin korumalı işyeri ile hizmet ve üretim sektörlerine kazandırmayı amaçlayan kurum yerel yönetim destekli kurulmuştur. Kurulmasının ardından engelli bireylerin belirli alanlarda uzmanlaşip o alanlarda seri şekilde üretim yapmalarını sağlamıştır. Örneğin; engelli birey terzilik alanında ortaya katmadeğeri olan bir işe çıkartabilmektedir. Bu katmadeğerin satışı için uygun kurumlar bulunup çıktı olan mallar buralardan satılarak engelli emeği paraya dönüştürülür. Yalnızca bununla da kalmayıp; hediyelik karton üretme, soğuk çay gibi içecekleri doldurup paketleme, şehirde yaşayan anlaşmalı kurumlara yemek servisi yapma gibi de işleri bünyesinde barındırmaktadır.

Jugendstette Gfellergut: Kurum çocuk evi ve zor durumda olan gençlerin kalabildiği bir kurum olarak çevrilmiştir. Kurum şehrin dışına ormanlık alana çok yakın şekilde kurulmuştur. Kurumda ağırlıklı olarak hafif düzeyde psikolojik sorun yaşamış 18 yaş altı çocukla kalmaktadır. Kurumda kalan çocuklar meslek elemanlarının ve ailelerinin uygun görmesi halinde aileleri ile haftasonunu geçirebilmektedir.

City Hospital Triemli: Hastanede çalışan 2 Sosyal Hizmet Uzmanının yaptığı sunumla başlayan günde hastanede çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının neler yaptığını dinledik. Ağırlıklı olarak ihmal durumundan kendilerine vaka geldiğini belirten uzmanlar ihmal durumları ile ilgili sık olarak ev ziyareti yaptıklarını belirtmişlerdir.

3. Deneyim ve Kazanımlar:

3.1 Mesleki Gelişim ve Yetenek Kazanımları

Mesleki olarak farklı ülkelerden gelen uzmanların nasıl müdahaleler yaptıklarını ve en çok karşılaştıkları sorunların neler olduğunu öğrenmek mesleki olarak ciddi bir kazanım sağlamaktadır. Bunların yanında farklı kültürleri görerek kültürler arası çalışma bakış açısını geliştirebilmek bu program özelinde en önemli faktörü oluşturmaktadır. Kültürel çeşitliliğin yanında yaklaşık 20 gün İngilizce pratik yapmak bile İngilizce dilini kullanabilme kapasitemi ciddi olarak geliştirdi.

Mesleki olarak baktığımızda; göç alanında çalışan bir Sosyal Hizmet Uzmanı olarak göç alanında neler yapıldığı, hangi göçmen grupları ile ne çalışmalar yapıldığını gözlemleme fırsatım oldu. Bu konuda şansızlığım Türkiye'nin İsviçre'ye iltica eden kişiler ortalamasında ikinci sırada olmasıydı. Çünkü göç alanında çalışan kurumları ziyaret ettiğimizde üyeler tarafıma ülkende savaş mı var gibi sorular yöneltmiştir. Bunun yanında; göç alanında çalışan uzmanların Türkiye'ye karı olumsuz bakış açısına sahip olduğu görülmüştür.

3.2 Kültürel ve Sosyal Deneyimler

Kültürel olarak İsviçre pek çok milleti içinde barındıran bir yapıya sahiptir. Özellikle Alman kültürü ülkede baskın olmakla beraber, Fransız kültürü de 2. Sırada bulunmaktadır. Alman

kültürü ve Fransız kültürü kendi deneyimlerime göre soğuk bir yapıya sahip olup İtalyan kültürü onlara göre daha sıcak yapıdadır.

Sosyal olarak yaşadığım deneyimler arasında neredeyse sokakta konuştuğum herkes İngilizce kendini rahat bir şekilde ifade edebilmekteydi. Yalnızca 50 yaş üzeri kişilerin arasında İngilizce bilme oranının daha düşük olduğunu gözlemledim. Yardımseverlik konusunda ise genel olarak İsviçre’de karşılaştığım herkesin elinden geldiğince ilgilendiğini gördüm.

Kültürel açıdan ülkeye farklı ülkelerden insanların çalışmak veya okumak için gelmesi sebebi ile de yerel halk farklı kültürlerle açıktır.

3.3 Zorluklar ve Çözüm Yolları

Farklı ülkede olmaktan kaynaklı kültürel olarak zorluklarla karşılaşılabilir. Benim ilk yurtdışı tecrübem olmasından kaynaklı bir kültür ve yaşantı farklılığı gördüm. Fakat 1 haftadan sonra yerel kültüre alışmaya başladığımı hissettim. Burada en önemli nokta grup üyeleri ile kurulan iletişim oldu. Nihayetinde 2 Alman katılımcı hariç diğer katılımcılar da yabancı bir kültürü deneyimlemekte. Çözüm yolu ise; yaşanan sıkıntı neyse programı yürütenler ve üyelerle paylaşmak. Bazı katılımcıların misafir olarak kaldıkları aileler ile sorun yaşadığını gördüm ve bu sorunu programı yönetenler ile hızlıca çözdüklerini gözlemledim.

4. Genel Değerlendirme ve Geri Bildirim

4.1 Programın Genel Değerlendirilmesi

Program genel olarak İsviçre’de programı yürüten kişiler tarafından her anı çok iyi planlanmıştır. Bu planlamada kimin nerede ne sunum yapacağı, ulaşımın nasıl sağlanacağı öncesinde belli olması sebebi ile program planlandığı şekilde işlemiştir. Katılımcıların çok aktif olmaları sebebi ile de program keyifli geçmiş fakat program bazı zamanlarda zamanın kısıtlı olmasından kaynaklı yoğun geçti. Bu süreçte pek çok sosyal hizmet programının yürütüldüğü kurum ziyaret ettim ve genel olarak şunları söyleyebilirim:

1. İsviçre sosyal ve ekonomik olarak gelişmiş bir ülke olması sebebi ile sosyal hizmet programlarını ekonomik kaygı olmadan devam ettirmekte. Buna örnek olarak; engelli merkezi, çocuk yuvası sayılabilir.
2. İsviçre’nin mesleki eğitim programlarına çok fazla önem vermesi ülkenin başarısına ciddi katkı sağlamaktadır. Çünkü iş gücü çok etkin bir şekilde kullanılmaktadır.
3. İsviçre’nin refahının ve ekonomik gelişmişliğinin arkasında yatan ve çok belli edilmeyen faktörlerden biri ise kara paranın İsviçre bankalarında yasal olarak işletilmesi olması beni şaşırtan faktörlerden birisiydi.
4. Çok kültürlü bir yaşantı sürmek ülkenin dışarıdan gelen insanlara karşı olan bakış açısını olumlu etkilemekte ve insanlar sizden bir şeyler öğrenebilmek için can atmaktadır.
5. Bizim programımızın 8 katılımcı ile yürütülmesinin bir şans olduğunu düşünüyorum çünkü dünyanın farklı yerlerinden gelen 8 kişi olarak herkes birbirinin kültürünü istekli bir şekilde öğrenmeye çalışıyordu.

4.2 Olumlu ve Geliştirilebilecek Yönler

Program sırasında yanında kaldığımız aileler İsviçre’ye gelmemizden öncesinden belli olmuş ve hobilere göre eşleştirme yapılmıştı. Bu sebeple, yanında kaldığım aile ile ortak konuşabileceğim konu çok oldu. Özellikle aile üyelerinin felsefe ve tarihle ilgilenmesi aramızdaki muhabbeti çok ilerletti. Diğer arkadaşlardan da benzer konular duydum. Örneğin; kaldıkları aileler daha önce kendi ülkelerini ziyaret etmişler veya bir şekilde kişinin kültürüne ilgili olan kişilerdir.

Program geliştirilebilecek yönü olarak şunu söyleyebilirim; program kısa zamanda çok şey yapmaya odaklı olduğu için fazla yorucu olabiliyor. Program sırasında belki kişisel zaman geçirmeye daha fazla müsaade edilmesi kanaatimce daha iyi olacaktır.

4.3 Gelecekteki Katılımcılara Tavsiyeler

Katılımcılar için sürecin başında en önemli problem vize problemidir. Eğer kişinin yeşil pasaportu veya hali hazırda olan Shengen vizesi yok ise TLS sistemi üzerinden vizeye başvurmaları gerekiyor. Fakat TLS sisteminde olan arızalar nedeni ile başvuru en kısa sürede yapılmalıdır. İsviçre'den gelen davet mektubun yanında ev sahibi tarafından da gelen mektubun programdan en az 3 ay öncesinde evinde kalacağı kişilerin de kimliklerinin katılımcıya davet mektupları ile göndermeleri gerekmektedir. İnternette yazılı olan Türkiye'den alınabilecek belgeler alındıktan sonra en kısa sürede vize için başvuru yapılmalı ki bu süre en erken 3 aydır. Fakat sistemde randevuların dolu olması sebebi ile program bilgileri belli olur olmaz vize randevusu önce alınıp kalan evraklar sonraki süreçte de toparlanabilir. İsviçre vizesine başvuru yaparken; daha öncesinde hiç Shengen vizesi alınmamışsa Ankara ve İstanbul illerinden parmak izi vererek başvuru yapmak zorunludur. İnternette Ankara'dan herhangi bir başvuru yapılmadığı bilgisi gözüke de Ankara TLS'den başvuru yapılabilir. Eğer süre konusunda sıkıntı çıkması durumunda en kısa zamanda konsolosluğa mail atılması gerekmektedir. Vize sürecinde yaşanan en büyük problem gidecek kişilerin iltica yapabilme ihtimalleridir. Bu sebeple; niyet mektubu dikkatli yazılmalı ve programdan sonra katılımcının kesinlikle ülkeye dönecek olduğu gösterilmelidir.

Vize konusunun dışında; program içerisinde ne kadar dikkat edilse de bazı durumlarda politik konuşmalar olabilmektedir. Bunun yanında, ziyaret edilen kurumda bazı görevliler nereden geldiğinizi öğrendikten sonra kendi olumlu olumsuz düşüncelerini direk olarak söyleyebilmektedir. Burada benim yaptığım ve önerdiğim; bu konularda tartışmaya girmemek ve eğer durum sizi çok rahatsız ederse program sorumlularına durumu anlatmanızdır.

Genel olarak programda yapacağınız her an öncesinde belirlenmiş ve sizin plan yapabileceğiniz çok az zaman bulunmakta. Bu zamanları eğer özel bir planınız yoksa grup üyeleri ile planlamanız çok keyifli olmaktadır.